

پژوهش

اعتیاد به اینترنت و وضعیت‌های هویت در دانشجویان

حمید باقری

کارشناس ارشد روان‌شناسی

چکیده

هدف این تحقیق بررسی رابطه اعتیاد به اینترنت و وضعیت‌های هویت در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی بود. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دختر و پسر رشته‌های علوم انسانی، پایه و فنی و مهندسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن بود که در سال تحصیلی ۸۹-۸۸ به تحصیل اشتغال داشتند. نمونه‌گیری به شیوه تصادفی خوشه‌ای بود، از ۳۰۰ پرسش‌نامه توزیع شده تعداد ۲۸۶ پرسش‌نامه (۱۴۸ دختر و ۱۳۸ پسر) اعضای نمونه به‌شمار آمدند. جمع‌آوری اطلاعات به‌وسیله ۲ آزمون اعتیاد به اینترنت یانگ و سنجش هویت

بنیون و آدامز انجام شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی، میانگین، انحراف استاندارد و...) و استنباطی (ضریب هم‌بستگی پیرسون و تحلیل واریانس) صورت پذیرفت. نتایج نشان داد که بین اعتیاد به اینترنت و هویت سردرگم دانشجویان رابطه معنی‌دار و مثبت وجود دارد؛ یعنی، با افزایش نمرات هویت سردرگم، نمرات اعتیاد به اینترنت هم افزایش می‌یابد اما بین اعتیاد به اینترنت و وضعیت‌های هویت معوق، زودرس و موفق در دانشجویان رابطه معنی‌داری گزارش نشد.

کلیدواژه‌ها: اعتیاد به اینترنت، وضعیت‌های هویت.

مقدمه

اعتیاد به اینترنت مسئله‌ای است که امروزه در کانون توجه قرار گرفته است؛ زیرا افرادی که دچار اعتیاد اینترنتی هستند، روزبه‌روز در حال افزایش‌اند و این امر باعث گردیده است که این افراد، خانواده‌ها و جامعه با معضلات مختلفی دست به‌گریبان شوند. اعتیاد به اینترنت تبعات و مشکلاتی از قبیل مشکلات تحصیلی و خانوادگی برای کاربران خود ایجاد می‌کند. ممکن است اعتیاد به اینترنت، همانند سایر موارد اعتیاد، آثار و علائم جسمانی به‌دنیا نداشتن باشد اما عوارض اجتماعی که این معضل در پی دارد، آن را در زمره دیگر موارد اعتیاد قرار می‌دهد (غفاری، ۱۳۸۵).

به وضوح مشخص است که اینترنت می‌تواند مورد حسن استفاده یا سوء استفاده (به صورت اعتیاد) قرار گیرد. عوامل روان‌شناختی مختلفی بر قدرت و جذابیت اینترنت دلالت دارند. با توجه به این که روان‌شناسان اعتقاد دارند هر رفتاری که فرد از خود بروز می‌دهد، تحت تأثیر عوامل بسیاری هم‌چون عوامل محیطی، شخصیتی و عاطفی است و بنابراین، اعتیاد به اینترنت را از این دریچه می‌توان مورد بررسی و تحلیل قرار داد. یکی از این عوامل که در جریان رشد فرد شکل می‌گیرد و می‌توان گفت که عاملی قابل توجه و اساسی در شکل‌گیری شخصیت افراد می‌باشد، هویت نام دارد.

از نظر اریکسون (۱۹۶۸) آن‌چه هویت من نامیده می‌شود آن جنبه از من است که پس از ایجاد بحران روانی اجتماعی، گذار از کودکی به بزرگسالی، به بررسی انتخاب و وحدت بخشیدن به تصاویر خود، با توجه به فضای عقیدتی خاص دوره جوانی می‌پردازد (رحیمی‌نژاد، ۱۳۷۹).

بیشترین کوشش‌های انجام شده در جهت زمینه مفهوم هویت من اریکسون مربوط به حالات هویت است که توسط جیمز مارسیا (۱۹۶۶-۱۹۸۰) عنوان شده است. مارسیا (۱۹۶۶) با مینا قرار دادن نظریه اریکسون، تحول هویت را بررسی و چهار پایگاه هویتی را مشخص کرده است. هویت‌یافتگی من در بالاترین، و سردرگمی در پایین‌ترین سطح تحول قرار دارند و پایگاه‌های زودرس و معوق هم بین این دو پایگاه قرار می‌گیرند. این چهار حالت هویتی مورد اعتبار تجربی قرار گرفته‌اند و در جایگاه‌های متنوع فرهنگی، رشد قبلی، ویژگی‌های شخصیتی، سبک روابط بین‌فردی و سیر رشد بررسی شده‌اند (مارسیا، ۱۹۸۳).

■ دسترسی آسان به اینترنت

دسترسی به اینترنت پدیده‌ای رو به گسترش است و هر روز تعداد بیشتری از افراد در زمره استفاده‌کنندگان از اینترنت قرار می‌گیرند. اینترنت در همه‌جا حضور دارد؛ در خانه، مدرسه، ادارات و حتی در مراکز خرید. در بین کاربران اینترنت، جوانان و نوجوانان بیشترین استفاده از آن را دارند. نتایج تحقیقات انجام‌شده در ایالات متحده نشانگر آن است که استفاده از اینترنت در میان جوانان و نوجوانان بیش از گروه‌های دیگر است (بولن و هری، ۲۰۰۰).

هم‌زمان با دسترسی روزافزون و گسترده مردم به اینترنت شاهد نوعی وابستگی به آن در نوجوانان و جوانان هستیم. همانند تمامی انواع دیگر اعتیاد، اعتیاد به اینترنت نیز با علائمی هم‌چون اضطراب، افسردگی، کج خلقی، بی‌قراری، تفکرهای وسواسی، کناره‌گیری، اختلالات عاطفی و از هم گسیختگی روابط اجتماعی همراه است. از طرفی، در عین حال که روابط افراد (به‌ویژه نوجوانان و جوانان) در جهان مجازی افزایش می‌یابد، در مقابل از دامنه روابط آنان در جهان واقعی کاسته می‌شود و احتمال افت عملکرد آموزشی آنان نیز می‌رود (سامسون و کین، ۲۰۰۵، به نقل از غفاری، ۱۳۸۵).

اعتیاد به اینترنت اصطلاحی است که اولین بار یانگ^۲ ۱۹۹۶ آن را معرفی

کرد. این مشکل با عناوین متفاوتی از قبیل وابستگی رفتاری به اینترنت، استفاده مرضی از اینترنت، استفاده مشکل‌زا از اینترنت، استفاده بیش از اندازه از اینترنت و اختلال اعتیاد به اینترنت معرفی شده است اما رایج‌ترین اصطلاحی که در تحقیقات گوناگون به کار رفته، اعتیاد به اینترنت است.

اعتیاد به اینترنت یا وابستگی به اینترنت را می‌توان نوعی استفاده از اینترنت دانست که به ایجاد مشکلات روان‌شناختی، اجتماعی، تحصیلی و حرفه‌ای در زندگی افراد منجر می‌شود. تاریخچه ظهور این اعتیاد، به‌عنوان یک اختلال جداگانه، اولین بار در سال ۱۹۹۵ توسط ایوان گلدبرگ مطرح شد و در سال ۱۹۹۶ توسط یانگ توسعه یافت. از آن پس، مراکز درمانی در سراسر آمریکا و حتی دادگاه و سیستم قانونی این کشور وابستگی به اینترنت را به‌عنوان یک اختلال روانی واقعی پذیرفت. وابستگی به اینترنت را اعتیاد مدرن نام‌گذاری کرده‌اند. در واقع، وابستگی به اینترنت یک وابستگی واقعی همانند اعتیاد به مواد مخدر و وابستگی‌های دیگر است؛ اگرچه این نوع وابستگی مشکلات جسمی اعتیادهای شیمیایی را ندارد، مشکلات اجتماعی ناشی از آن همانند اعتیادهای دیگر است (شایق، ۱۳۸۷).

در ایران همانند بیشتر کشورهای در حال توسعه هنوز پژوهش‌ها و تحقیقات در زمینه اعتیاد به اینترنت و عوامل ایجادکننده یا مستعدکننده آن در آغاز راه قرار دارند و نیاز به مطالعات وسیع و کاربردی در این حوزه، به‌خصوص بر روی افراد و گروه‌هایی که خطرپذیری بیشتری دارند، کاملاً احساس می‌شود. لذا نکته مهم بررسی عوامل مرتبط با بروز این اعتیاد در میان گروه‌های در معرض خطر است. این که چه عواملی موجب می‌شود زمان‌های استفاده از اینترنت در برخی افراد روزبه‌روز بیشتر شود و در نتیجه مشکلات تحصیلی، شغلی و خانوادگی را به‌دنبال آورد، این که چرا بعضی افراد نمی‌توانند زمان استفاده از اینترنت را کنترل کنند، چه عواملی سبب می‌شود که برخی افراد گرایش بیشتری به استفاده از اینترنت داشته باشند، کدام‌یک از نیازهای این افراد توسط اینترنت ارضا می‌شود، چرا این نیازها آن قدر اساسی هستند که شخص حاضر می‌شود به جای صرف وقت برای خانواده و دوستان و پرداختن به امور تحصیلی و شغلی، زمان خود را صرف اینترنت کند، دلیل این میل و وابستگی زیاد چیست، چه زمینه‌هایی می‌تواند برخی افراد را مستعدتر سازد و این زمینه‌ها به فرد مربوط است یا به محیط، سؤال‌هایی اساسی هستند که در این زمینه مطرح‌اند.

هویت و نحوه شکل‌گیری آن از جمله موضوعاتی است که مورد توجه بسیاری از حوزه‌های علمی قرار گرفته است. در شاخه‌های مختلف روان‌شناسی، از جمله روان‌شناسی رشد، اجتماعی، شخصیت و مرضی، هویت مورد بررسی قرار گرفته و این، حاکی از اهمیت موضوع و هم‌چنین وسیع بودن حوزه بررسی آن است. از نظر مارسیا^۱ (۱۹۸۰) بحران هویت، در صورت فقدان انسجام نقش‌ها در زمینه‌های مختلف حاصل می‌شود و همان حالتی است که اریکسون^۳ ۵ (۱۹۶۸) آن را گم‌گشتگی نقش نامیده است که مفاهیم فردی

سلامت در سطح فردی و جمعی علاوه بر آن که می‌تواند از مراقبت‌های بهداشتی تأثیر پذیرد، تحت تأثیر عوامل دیگری، مانند آرایش ژنتیکی، شرایط اقتصادی-اجتماعی و رفتارهای افراد قرار می‌گیرد

اختلال وابستگی به اینترنت؟ به‌طور کلی، این اختلال به‌نوعی استفاده از اینترنت اطلاق می‌شود که بتواند مشکلات روان‌شناختی، درسی یا شغلی در زندگی فرد ایجاد کند و به نوعی وابستگی رفتاری به اینترنت منجر گردد. اختلال یاد شده با ویژگی‌های زیر تعیین می‌شود:

- احساس هیجانی ناخوشایند مانند اضطراب، افسردگی و مانند آن، در زمانی که فرد در تماس با اینترنت نیست.
- قابلیت تحمل و عادت کردن به آثار کار با اینترنت.
- انکار رفتارهای مشکل‌زا (کاپلان^۷، ۲۰۰۲).

در تبیین اعتیاد به اینترنت با نظریه‌های بسیار زیادی روبه‌رو هستیم. به‌رغم پژوهش‌های فراوان و تلاش‌های هماهنگ برای شناسایی مهم‌ترین عوامل گرایش فرد وابسته به اینترنت، کماکان موارد مبهم و پرسش‌های بسیاری فراروی محققان و متخصصان این حوزه قرار دارد. وجود دیدگاه‌ها، نظریه‌ها، تبیین‌ها و اختلاف‌نظر در مورد نحوه پدید آمدن، طبقه‌بندی، تشخیص، تداوم و استمرار اعتیاد به اینترنت به پیچیدگی و معماگونه بودن این آسیب اشاره دارد. به همین خاطر است که هنوز هیچ فردی نظریه و دیدگاهی را که قادر به تبیین کلیه «رفتارهای اعتیادگونه»^۸ باشد، اعلام نکرده است. تعدادی از نظریه‌های مرتبط با این موضوع عبارت‌اند از: نظریه زیستی-پزشکی، نظریه روان‌کاوی، نظریه رفتاری، نظریه شناختی^۹، نظریه شناختی-رفتاری، نظریه‌های اجتماعی-فرهنگی.

مفهوم هویت^{۱۰}: واژه هویت Identity از ریشه لغوی Iden به معنی همان چیز، شناسایی و همسان ساختن است. در فرهنگ‌های مختلف تعاریف مختلفی از این واژه ارائه شده است. مؤلفه‌های شخصیت، استعدادها، علائق، ترس‌ها، تعارضات و خاطرات همگی مانند مواد ساختمانی که منتظر ساخت نهایی خود هستند، جمع می‌شوند و شخص باید آن‌ها را در یک کل، یک پارچه کند تا هویت بزرگسالی را بر پایه تجارب گذشته، نظرات حال و فرصت‌هایی که جامعه در یک دوره خاص فراهم آورده است، شکل دهد. نظریات مربوط به هویت ریشه در حوزه روان تحلیل‌گری و در محدوده‌ای از روان تحلیل‌گری نوین به‌نام «روان‌شناسی من» دارد. در واقع، نظریه‌پردازان هویت را می‌توان گروهی از نظریه‌پردازان روان‌شناسی من دانست که وجه اشتراک آن‌ها بر جنبه‌هایی از محیط اجتماعی و فرهنگی بر (من) و رشد عملکرد آن است. بیشتر این نظریه‌ها شکل‌گیری هویت در دوره نوجوانی را مملو از دشواری‌ها و مخاطرات معرفی کرده‌اند. لوینگر، اریکسون، مارسیا، گرانته وانت و میشل برونزسکی، باربارا و فلیپ نیومن دانشمندانی هستند که نظریه‌های مختلفی درباره هویت مطرح کرده‌اند.

براساس آثار اریکسون، جیمز مارسیا^{۱۱} (۱۹۶۶) دیدگاه پایگاه‌های هویتی چهارگانه را برای توضیح فرایند تحول و ساختار هویت من ارائه کرد. مدل چهار پایگاه هویت مارسیا با توجه به تجربه بحران هویت و متعهد شدن^{۱۲} تدوین

خود از ترکیب هویت قابل درک و بررسی و آزمودن در دنیا ساخته می‌شود. مطالعات انجام شده توسط پژوهشگران (واترمن، ۱۹۹۲، کروگر، ۱۹۹۶، به نقل از رحیمی‌نژاد، ۱۳۷۹) در زمینه متغیرهای مرتبط با وضعیت‌های هویتی، که مارسیا مطرح کرده است، نشان‌دهنده تلاش روان‌شناسان برای شناسایی متغیرهای مهم روان‌شناختی است که با وضعیت‌های هویت تعامل دارند تا بتوانند از طریق وضعیت‌ها متغیرها را پیش‌بینی کنند.

کمسیون سلامت اروپا (۲۰۰۱) معتقد است که سلامت در سطح فردی و جمعی علاوه بر آن که می‌تواند از مراقبت‌های بهداشتی تأثیر پذیرد، تحت تأثیر عوامل دیگری، مانند آرایش ژنتیکی، شرایط اقتصادی-اجتماعی و رفتارهای افراد قرار می‌گیرد. حجم مسائل رفتاری و روانی در کشورهای در حال توسعه رو به افزایش است. یکی از این مسائل که در سال‌های اخیر با توجه به تغییرات سریع اجتماعی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل موجود در جامعه به‌ویژه در میان نوجوانان و جوانان مورد توجه قرار گرفته، مسئله مربوط به استفاده ناصحیح و بیش از حد از اینترنت است.

استفاده از اینترنت در دنیای امروز یک ضرورت است اما این ابزار می‌تواند به شکل ناصحیح مورد استفاده قرار گیرد و برای کاربر مشکلاتی به‌وجود آورد. چگونگی استفاده از اینترنت می‌تواند به ویژگی‌های عاطفی، شناختی و شخصیت فرد مرتبط باشد. مطالعات زیادی در حوزه اعتیاد به اینترنت در سایر کشورهای جهان انجام گرفته و عوامل زیادی نیز در شکل‌گیری این اختلال شناسایی شده است اما برای برنامه‌ریزی مبتنی بر پژوهش علمی در هر جامعه‌ای توجه به تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی و مهم‌تر از همه، تربیتی ضروری است لذا در این زمینه، نیاز به مطالعات داخلی احساس می‌شود تا براساس آن برنامه‌ریزی‌های تربیتی صورت پذیرد.

تعیین ارتباط میان اعتیاد به اینترنت و وضعیت‌های هویت، که هدف این پژوهش است، در صورت معناداری دانشی را در اختیار مشاوران، مربیان، خانواده‌ها و سیاست‌گذاران پرورشی قرار می‌دهد که بر امر استفاده از اینترنت توسط نوجوانان و جوانان نظارت داشته باشند، در کنار بعضی عوامل زمینه‌ساز ویژگی‌های هویتی آن‌ها را نیز مورد بررسی قرار دهند و با شناسایی دقیق و طبقه‌بندی افراد مبتلا به اعتیاد به اینترنت یا در معرض ابتلا به آن مداخلات پیشگیرانه و درمانی بیشتر را بر این حوزه متمرکز کنند و از سرگردانی منابع در راه‌های نادرست، طولانی و ناکارآمد جلوگیری نمایند. به علاوه، براساس سبک هویتی هر فرد، میزان و چگونگی استفاده از اینترنت را برنامه‌ریزی کنند و به‌طور مستمر در این زمینه نظارت داشته باشند.

این راهکارها هم‌چنین می‌تواند راه‌گشای برنامه‌های مداخله‌ای در این گروه باشد و در جهت تقویت هرچه بیشتر عوامل محافظت‌کننده و برطرف کردن عوامل خطر به‌کار گرفته شود. به این ترتیب، آگاهی از ارتباط میان اعتیاد به اینترنت و سبک‌های هویت هم برای درمان و هم برای پیشگیری می‌تواند مفید باشد.

بیشترین تأثیر اعتیاد به اینترنت در کاهش ارتباطات اجتماعی و کاهش سطح هویت کاربران است

تفاوتی معنی‌دار وجود دارد و بیشترین افراد در پایگاه هویت معوق جای می‌گیرند. همچنین، بین دانشجویان از لحاظ قرار گرفتن در انواع هویت درون‌فردی و برون‌فردی تفاوت معنی‌دار وجود دارد. در بین زنان دانشجویان نیز بیشترین درصد مربوط به پایگاه معوق و کمترین آن مربوط به پایگاه موفق است.

رحیمی‌نژاد (۱۳۷۹) در بررسی تحول هویت و رابطه آن با حرمت خود و حالت اضطراب در دانشجویان دوره کارشناسی به این نتیجه رسید که افزایش سال‌های تحصیل در دانشگاه با کاهش هویت زودرس هم‌بستگی منفی دارد. با افزایش سال تحصیل فقط در سال چهارم افت هویت مذهبی گزارش شده است. بالاترین سطح حرمت خود در هویت موفق به دست آمد و سرانجام بین هویت ملی و هویت مذهبی و حالت اضطراب هم‌بستگی منفی معنادار، و بین هویت ملی و حرمت خود هم‌بستگی مثبت وجود دارد.

هاولند^{۱۳} و همکاران (۲۰۰۹) در پژوهشی که درباره تأثیر استفاده از اینترنت بر هویت انجام دادند، دریافتند که با افزایش زمان استفاده از اینترنت به منظور انجام فعالیت‌هایی چون وب‌گردی و چت، میزان هویت کاربران کاهش می‌یابد. بدین معنی که کاربران هرچه بیشتر در معرض فعالیت‌های اینترنتی مانند سیر در چت‌روم‌ها، گشتن در سایت‌های تفریحی، گشتن در حراج‌های آنلاین و وب‌گردی‌های بی‌هدف باشند، امکان این که هویت ضعیف‌تری داشته باشند بیشتر است (به نقل از سلطانی فر، ۱۳۸۳).

کارلینز و هولریج^{۱۴} (۲۰۰۸) در حوزه اعتیاد به اینترنت و تأثیرات اجتماعی آن پژوهشی گسترده را طراحی و اجرا کردند. یافته‌های آنان نشان داد که بیشترین تأثیر اعتیاد به اینترنت در کاهش ارتباطات اجتماعی و کاهش سطح هویت کاربران است. نتایج پژوهش آنان هم‌چنین نشان داد که معتادان به اینترنت نسبت به کاربران معمولی سطح پایین‌تری از هویت را دارند (به نقل از رحیمی‌راد، ۱۳۸۷). نتایج پژوهشی که برگ، ساسانی و ارلینگ آن (۲۰۰۵) انجام دادند، نشان می‌دهد که دختران بیش از پسران در پایگاه هویت معوق طبقه‌بندی می‌شوند و پسران بیش از دختران در پایگاه هویت سردرگم قرار می‌گیرند.

در نتیجه پژوهش مازالین و مور (۲۰۰۴) با عنوان استفاده از اینترنت، رشد هویت و اضطراب اجتماعی در میان جوانان، این نتایج به دست آمد: در مردانی که بیشتر از اینترنت استفاده می‌کنند، سطوح بالاتری از اضطراب اجتماعی و فقدان هویت‌یافتگی مشاهده می‌شود؛ مخصوصاً زمانی که آن‌ها صرف چت‌روم‌ها و جست‌وجوهای آنلاین می‌کنند. در زنانی که فقدان اضطراب اجتماعی و هویت‌یافتگی بیشتری داشتند و به نسبت مردان کمتر از اینترنت استفاده می‌کردند، ارتباط اضطراب اجتماعی و پایگاه‌های هویت معنی‌دار نبود.

هدف کلی پژوهش: تعیین رابطه بین اعتیاد به اینترنت و وضعیت‌های هویت (براساس آزمون EOM-EIS۲) در دانشجویان بود. فرضیه‌هایی که در این تحقیق مورد آزمون قرار گرفت عبارت‌اند از:

شده است. مارسیا با انطباق دو معیار بحران و تعهد با سه حوزه عملکرد کلی- یعنی شغل، مسلک و جنسیت فرد- روشی برای سنجش هویت من به وجود آورد. این شیوه مارسیا بین چهار پایگاه هویت من تمایز قائل شد (کارور و شی‌یر، ترجمه رضوانی، ۱۳۷۵).

این چهار پایگاه یا منزلت هویت عبارت‌اند از: ۱. هویت سردرگم، ۲. هویت زودرس، ۳. هویت معوق (دیررس)، ۴. هویت موفق (هویت‌یافتگی یا هویت کسب شده). در زمینه اعتیاد به اینترنت پژوهش‌هایی انجام گرفته است که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود.

سجادیان و نادری در سال ۱۳۸۵ در پژوهش خود با عنوان رابطه بین افسردگی و انزوای اجتماعی در بین کاربران نوجوان و جوان اینترنت در یافتند که: بین انزوای اجتماعی و افسردگی کاربران اینترنت رابطه مستقیم وجود دارد. بین میزان استفاده از اینترنت و افسردگی رابطه معنادار وجود دارد. تفاوت معناداری بین میزان استفاده از اینترنت میان دختران و پسران وجود ندارد. در تحقیق صورت گرفته توسط قاسم‌زاده، شهرآرای و مرادی در سال ۱۳۸۵ با عنوان بررسی نرخ شیوع اعتیاد به اینترنت در رابطه آن با تنهایی و عزت‌نفس در دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستانی دریافتند که نرخ شیوع اعتیاد به اینترنت در میان دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران ۳/۸ درصد است. کاربران معتاد از کاربران معمولی و غیرمعتاد به طور معناداری تنهاترند و عزت‌نفس پایین‌تری دارند.

نتایج پژوهش رحیمی و امیری در سال ۱۳۸۴ با عنوان زمینه‌یابی اعتیاد به اینترنت در دانشجویان دوره‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه علوم پزشکی و توان‌بخشی که در سال تحصیلی ۸۵-۸۴ صورت گرفته است، نشان می‌دهد که میزان استفاده از اینترنت در دختران بیشتر از پسران است و مقطع تحصیلی و متغیر جنسیت تأثیری در پدیده اعتیاد به اینترنت دانشجویان ندارد. مرادی (۱۳۸۲) طی تحقیقی در زمینه رابطه اعتیاد به اینترنت و سلامت روان به این نتیجه دست یافت که افراد وابسته به اینترنت علائم بیشتری از افسردگی، اضطراب، شکایات جسمانی و کارکرد اجتماعی نامناسب از خود نشان داده‌اند.

اما تحقیقاتی که در ادامه ذکر می‌شود، به ابعاد هویت پرداخته‌اند. رضانی (۱۳۸۱) در پژوهشی با عنوان مقایسه نوع هویت دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی استفاده‌کننده از ماهواره و اینترنت و دانش‌آموزان غیر استفاده‌کننده، نشان می‌دهد که ماهواره و اینترنت بر هویت زودرس و هویت کل تأثیر دارد و آن را کاهش می‌دهد. همچنین، تفاوت دو گروه در هویت نشان داد که استفاده از ماهواره هویت نوجوانان را کاهش و احساس عدم تعلق به هویت را افزایش می‌دهد.

در پژوهشی که شکرایی (۱۳۸۰) با عنوان بررسی و مقایسه پایگاه‌های هویت در میان دختران و پسران دانشجویان، انجام داد، این نتایج به دست آمد: بین دانشجویان مرد از نظر قرار داشتن در انواع هویت درون‌فردی و برون‌فردی

داده‌های جدول شماره ۱ مشخص می‌کند که میانگین نمرات اعتیاد به اینترنت در بین پسران بیشتر از دختران است.

جدول شماره (۲): شاخص‌های توصیفی متغیر اعتیاد به اینترنت براساس رشته تحصیلی

متغیر وابسته	شاخص گروه	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس	تعداد
اعتیاد به اینترنت	علوم فنی	۳۱/۶۲	۱۱/۳۶	۱۲۹/۱۲	۸۲
	علوم پایه	۳۰/۲۷	۱۰/۴۱	۱۰۸/۴۵	۸۸
	علوم انسانی	۳۴/۲۵	۱۲/۵۷	۱۸۴/۳۱	۱۱۶
	مجموع	۳۲/۲۷	۱۲/۱۳	۱۴۷/۱۴	۲۸۶

براساس داده‌های جدول شماره ۲ مشخص می‌شود که میانگین نمرات اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان علوم انسانی بیشتر از دو گروه دیگر است و پس از آن، دانشجویان علوم فنی میانگین بیشتری دارند.

جدول شماره (۳): شاخص‌های توصیفی وضعیت‌های هويت براساس

متغیر جنسیت

متغیر وابسته	شاخص گروه	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس	تعداد
دختران	هویت معوق	۵۵/۳۷	۵/۰۴	۲۵/۴۳	۱۴۸
	هویت زودرس	۴۶/۲۵	۷/۴۳	۵۵/۳۴	
	هویت سردرگم	۴۵/۴۷	۷/۳۳	۵۳/۸۰	
	هویت موفق	۵۹/۳۵	۵/۹۴	۳۵/۳۸	
پسران	هویت معوق	۵۶/۰۱	۶/۳۵	۴۰/۳۹	۱۳۸
	هویت زودرس	۴۴/۴۵	۸/۲۰	۶۷/۴۰	
	هویت سردرگم	۴۴/۶۶	۷/۴۳	۵۵/۲۳	
	هویت موفق	۵۹/۴۰	۵/۸۲	۳۳/۹۸	
مجموع	هویت معوق	۵۵/۶۸	۵/۷۱	۳۲/۶۳	۲۸۶
	هویت زودرس	۴۵/۳۸	۷/۸۵	۶۱/۷۶	
	هویت سردرگم	۴۵/۰۸	۷/۳۸	۵۴/۴۶	
	هویت موفق	۵۹/۳۸	۵/۸۸	۳۴/۵۸	

بر مبنای نتایج جدول شماره ۳، همان‌گونه که مشاهده می‌شود، بیشترین میانگین در دختران دانشجو در وضعیت‌های هویتی مربوط به هویت موفق و پس از آن، هویت معوق و هویت زودرس و هویت سردرگم است. در پسران دانشجو بیشترین میانگین در وضعیت‌های هویتی مربوط به هویت موفق و پس از آن هویت معوق و هویت سردرگم و هویت زودرس است.

۱. بین اعتیاد به اینترنت و هویت سردرگم در دانشجویان رابطه وجود دارد.
۲. بین اعتیاد به اینترنت و هویت معوق در دانشجویان رابطه وجود دارد.
۳. بین اعتیاد به اینترنت و هویت زودرس در دانشجویان رابطه وجود دارد.
۴. بین اعتیاد به اینترنت و هویت موفق در دانشجویان رابطه وجود دارد.

جامعه و نمونه آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری این پژوهش عبارت‌اند از: دانشجویان دختر و پسر رشته‌های علوم انسانی، علوم پایه و فنی مهندسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن. نمونه این پژوهش در مجموع شامل ۲۸۶ (۱۴۸ دختر و ۱۳۸ پسر) است.

ابزار پژوهش

۱. آزمون ۲۰ سؤالی اعتیاد به اینترنت یانگ (IAD)

این پرسش‌نامه شامل ۲۰ سؤال در مقیاس لیکرت (۵ درجه‌ای) شامل: هرگز، به ندرت، گاهی، اغلب، همیشه است که به همیشه نمره ۵، اغلب ۴، گاهی ۳، به ندرت ۲ و به هرگز نمره ۱ تعلق می‌گیرد. دامنه نمرات از ۰ تا ۱۰۰ است؛ بدین معنی که نمره ۲۰ تا ۴۹ نشان‌دهنده کاربرد معمولی، نمره ۵۰ تا ۷۹ کاربرد در معرض خطر و نمره ۸۰ تا ۱۰۰ نشان‌دهنده کاربرد معتاد است.

۲. آزمون سنجش هویت بنیون و آدامز (EOM-EIS۲)

این پرسش‌نامه مشتمل در دو حوزه اعتقادی و بین فردی در شکل‌گیری هویت است. هر حوزه از ۴ مؤلفه تشکیل می‌شود. حوزه اعتقادی شامل مؤلفه شغل، مذهب، سیاست و سبک زندگی است و حوزه بین فردی شامل: تفریحات، دوستی، نقش همسری و رابطه با جنس مخالف می‌باشد. نمره‌گذاری این پرسش‌نامه براساس مقیاس لیکرت شامل کاملاً مخالف=۱، مخالف=۲، نظری ندارم=۳، موافق=۴، کاملاً موافق=۵ است.

یافته‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی صورت پذیرفت. در قسمت مربوط به توصیف داده‌ها از روش آمار توصیفی (فراوانی، میانگین، انحراف استاندارد و...) استفاده شد و برای آزمون فرضیه‌های پژوهشی، روش‌های آمار استنباطی از جمله ضریب هم‌بستگی پیرسون و تحلیل واریانس به کار گرفته شد.

جدول شماره (۱): شاخص‌های توصیفی متغیر اعتیاد به اینترنت براساس جنسیت

متغیر وابسته	شاخص گروه	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس	تعداد
اعتیاد به اینترنت	دختران	۳۲/۰۶	۱۱/۲۹	۱۲۷/۰۶	۱۴۸
	پسران	۳۲/۵۰	۱۲/۰۰۰۳	۱۶۹/۰۱	۱۳۸
	مجموع	۳۲/۲۷	۱۲/۱۳	۱۴۷/۱۴	۲۸۶

جدول شماره (۴): شاخص‌های توصیفی وضعیت‌های هویت براساس رشته تحصیلی

متغیر وابسته	شاخص گروه	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس	تعداد
هویت زودرس	۴۵/۶۸	۷/۸۴	۶۱/۶۲		
هویت سردرگم	۴۵/۶۳	۶/۹۰۳	۴۷/۶۵		
هویت موفق	۵۹/۳۱	۵/۶۷	۳۲/۱۷		
علوم انسانی	هویت معوق	۵۵/۸۵	۵/۸۰	۳۳/۶۷	۱۱۶
	هویت زودرس	۴۵/۷۳	۷/۸۴	۶۱/۵۵	
	هویت سردرگم	۴۵/۸۱	۷/۸۲	۶۱/۲۶	
	هویت موفق	۵۹/۱۹	۵/۹۰	۳۴/۹۰	
علوم فنی	هویت معوق	۵۵/۶۳	۵/۶۹	۳۲/۴۳	۸۲
	هویت زودرس	۴۴/۵۸	۷/۹۲	۶۲/۸۱	
	هویت سردرگم	۴۳/۴۷	۷/۰۵	۴۹/۷۵	
	هویت موفق	۵۹/۷۰	۶/۱۱	۳۷/۴۱	
مجموع	هویت معوق	۵۵/۶۸	۵/۷۱	۳۲/۶۳	۲۸۶
	هویت زودرس	۴۵/۳۸	۷/۸۵	۶۱/۷۶	
	هویت سردرگم	۴۵/۰۸	۷/۳۸	۵۴/۴۶	
	هویت موفق	۵۹/۳۸	۵/۸۸	۳۴/۵۸	

براساس داده‌های جدول شماره ۴، بیشترین میانگین در دانشجویان علوم پایه مربوط به هویت موفق و پس از آن هویت معوق، هویت زودرس و سردرگم است. در دانشجویان علوم انسانی نیز بیشترین میانگین مربوط به هویت موفق و پس از آن هویت معوق، هویت سردرگم و زودرس می‌باشد. در دانشجویان علوم فنی نیز بیشترین میانگین مربوط به هویت موفق و پس از آن هویت معوق، هویت زودرس و سردرگم است.

جدول شماره (۵): آزمون پیرسون برای بررسی رابطه همبستگی بین اعتیاد به اینترنت و وضعیت‌های هویت کل دانشجویان

اعتیاد به اینترنت	موفق	زودرس	معوق	سردرگم
همبستگی پیرسون	۱	-۰/۰۷۳	۰/۰۰۸	۰/۲۴۴*
معناداری	-	۰/۲۱۶	۰/۸۸۸	۰/۶۳۳
تعداد	۲۸۶	۲۸۶	۲۸۶	۲۸۶

** همبستگی معنادار در سطح (۰/۰۱)

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

فرضیه اول پژوهش «بین اعتیاد به اینترنت و هویت سردرگم در دانشجویان رابطه وجود دارد». با توجه به نتایج جدول ۵ مشخص است که مقدار رابطه با ضریب همبستگی پیرسون بین نمرات هویت سردرگم و اعتیاد به اینترنت برابر با ۰/۲۴۴ می‌باشد که این مقدار از نظر معنی‌داری نسبتاً بالاست؛ چون معنی‌داری برابر با صفر است و از ۰/۰۱ کوچک‌تر، بنابراین با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان گفت ارتباط بین دو متغیر معنی‌دار است و در ضمن رابطه مثبت است؛ یعنی، با افزایش نمرات هویت سردرگم، نمرات اعتیاد به اینترنت نیز بالا می‌رود.

فرضیه دوم پژوهش «بین اعتیاد به اینترنت و هویت معوق در دانشجویان رابطه وجود دارد». با توجه به نتایج جدول ۵ مشخص است که مقدار رابطه با ضریب همبستگی پیرسون بین نمرات هویت معوق و اعتیاد به اینترنت برابر با ۰/۰۲۹ می‌باشد که این مقدار از نظر معنی‌داری پایین است؛ چون معنی‌داری برابر با ۰/۶۲۳ است که خیلی بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین رابطه بین دو متغیر معنی‌دار نیست و می‌توان گفت بین هویت معوق و اعتیاد به اینترنت رابطه وجود ندارد.

فرضیه سوم پژوهش «بین اعتیاد به اینترنت و هویت زودرس در دانشجویان رابطه وجود دارد». با توجه به نتایج جدول ۵ مشخص است که مقدار رابطه با ضریب همبستگی پیرسون بین نمرات هویت زودرس و اعتیاد به اینترنت برابر با ۰/۰۰۸ می‌باشد که این مقدار از نظر معنی‌داری پایین است؛ چون معنی‌داری برابر با ۰/۸۸۸ است که خیلی بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین رابطه بین دو متغیر معنی‌دار نیست و می‌توان گفت بین هویت زودرس و اعتیاد به اینترنت رابطه وجود ندارد.

فرضیه چهارم پژوهش «بین اعتیاد به اینترنت و هویت موفق در دانشجویان رابطه وجود دارد». با توجه به نتایج جدول ۵ مشخص است که مقدار رابطه با ضریب همبستگی پیرسون بین نمرات هویت موفق و اعتیاد به اینترنت برابر با ۰/۷۳- می‌باشد که این مقدار از نظر معنی‌داری پایین است؛ چون معنی‌داری برابر با ۰/۲۱۶ است که خیلی بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین رابطه بین دو متغیر معنی‌دار نیست و می‌توان گفت بین هویت موفق و اعتیاد به اینترنت رابطه وجود ندارد.

بحث

تجزیه و تحلیل داده‌ها بیانگر این است که بین هویت سردرگم و اعتیاد به اینترنت رابطه وجود دارد و این رابطه مثبت است؛ یعنی با افزایش نمرات هویت سردرگم، نمرات اعتیاد به اینترنت هم بالا می‌رود. نتایج حاصل از این فرضیه با پژوهش‌های مشابه همخوانی دارد. همان‌گونه که در تحقیقات اورزاک (۱۹۹۹)، دیویس (۲۰۰۱)، کاپلان (۲۰۰۲)، وایت (۲۰۰۳) و گریفیتز بیان شده است، افراد وابسته به اینترنت با

دارند. این افراد فاقد نوعی احساس کلی از هویت هستند و نظرات آن‌ها نسبت به خودشان به‌سادگی تغییر می‌کند. آن‌ها در رابطه با بازخورد دیگران نسبت به خود به شدت آسیب‌پذیرند و این موضوع که دیگران درباره آن‌ها چگونه نظری دارند، برایشان خیلی مهم است (شکرکن و همکاران، ۱۳۸۰). بنابراین، به نظر می‌رسد که این افراد زمینه مناسبی برای جذب شدن به دنیای پرمز و راز اینترنت و وابستگی به آن را دارند. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که بین هویت معوق و اعتیاد به اینترنت رابطه وجود ندارد. با توجه به پیشینه‌های مرتبط که در فصل دوم بیان شد و ویژگی‌های افراد وابسته به اینترنت که دارای افسردگی بالا و عزت‌نفس پایین هستند (یانگ، ۱۹۹۲) و ویژگی افراد با هویت معوق که خودمختاری و عزت‌نفس بالایی دارند (مارسیا، ۱۹۸۳)، انتظار وجود رابطه معنادار نیز به لحاظ آماری نمی‌رود. این موضوع در پژوهش‌های جانبی نیز که توسط محقق انجام شد، صدق می‌کند و در واقع، در دختران و پسران دانشجوی و همین‌طور در سه رشته تحصیلی مورد مطالعه، این رابطه معنی‌دار نبود. متأسفانه در این راستا تحقیقی جهت مقایسه نتایج یافت نشد.

در مطالعه موئوس (۱۹۸۸) ۳۰ درصد از دانشجویان هویت معوق داشتند. افرادی که این نوع هویت را دارند، براساس اهداف خود

ویژگی‌هایی از قبیل افسردگی، احساس تنهایی، مشکلات تحصیلی و شغلی، کناره‌گیری و بی‌توجهی به خانواده، دوستان و شغل شناخته می‌شوند. یانگ (۱۹۹۹) معتقد است این افراد تنها، کسل و افسرده، درون‌گرا و بدون عزت‌نفس هستند. از طرف دیگر، افراد با هویت سردرگم دارای خصوصیاتی از قبیل قاطعیت و عزت‌نفس پایین، کناره‌گیر نسبت به والدین، مضطرب و وابسته‌اند (برزونسکی، ۱۹۸۹، کروگر، ۱۹۹۳، مارسیا، ۱۹۸۰، به نقل از برزگر، ۱۳۸۴). می‌توان نتیجه گرفت با توجه به خصوصیات مشترک افراد وابسته به اینترنت و هویت سردرگم، وجود این رابطه معنادار به لحاظ آماری دور از واقعیت هم نیست. هم‌چنین، یافته‌های پژوهش‌های جانبی مشخص کرد که در بعد جنسیت و در رشته‌های تحصیلی نیز این ارتباط صادق است؛ یعنی، ارتباط هویت سردرگم و اعتیاد به اینترنت در دختران و پسران و هم‌چنین در رشته‌های فنی و علوم پایه و علوم انسانی نیز معنی‌دار می‌باشد.

افراد با وضعیت هویت سردرگم هنوز بحران هویت را تجربه نکرده‌اند و تعهد به یک شغل یا مجموعه‌ای از عقاید در آن‌ها ایجاد نشده است. تعهد به یک نظام ارزشی در آن‌ها دیده نمی‌شود. آن‌ها به‌شدت تأثیرپذیرند و نسبت به انواع تجارب حالت پذیرندگی

فعالانه در جست‌وجوی هویت خود بوده و به دنبال رسیدن به تعهد در رابطه با اهداف انتخابی خود هستند. این گروه اغلب به نظم و نظام‌های شناخته‌شده حساس و نامطمئن‌اند. آن‌ها هرچه را می‌بینند به مبارزه می‌طلبند و ظرفیت بالایی برای شناسایی مشکلات دارند. چیزی که این افراد را از افراد دارای هویت کسب شده متمایز می‌کند، ناتوانی آن‌ها برای انتخاب و پیدا کردن گزینه‌هایی برای جایگزین کردن مواردی است که به نظر آن‌ها دارای نقص است. از نظر موئوس (۱۹۸۸) هویت معوق یک مرحله ضروری برای هویت کسب شده است و به این دلیل، بسیاری از متخصصان تعلیم و تربیت آمریکا بر این موضوع تأکید می‌کنند که جامعه باید برای جوانان فرصت اکتشاف و جست‌وجوی همراه با لذت و بدون فشار را فراهم آورد.

براساس نتایج به دست آمده، بین اعتیاد به اینترنت و هویت زودرس رابطه وجود ندارد. یافته‌های جانبی نیز این مسئله را مورد تأیید قرار دادند که نه در دختران و نه در پسران دانشجوی و نه در سه رشته تحصیلی مورد پژوهش بین هویت معوق و اعتیاد به اینترنت رابطه وجود ندارد. متأسفانه در این راستا تحقیقی جهت مقایسه نتایج یافت نشد.

افراد با هویت زودرس هنوز یک بحران هویت را تجربه نکرده‌اند، اما به مجموعه‌ای از ارزش‌ها براساس تصمیم دیگران (معمولاً والدین خود) متعهد شده‌اند، ماریسا (۱۹۸۳) این حالت را چنین توصیف می‌کند: این افراد تمایل دارند دوستان صمیمی والدین خود باشند. برای نمونه، وقتی از یک جوان سؤال شد که می‌خواهی چه کاره‌شوی؟ پاسخ داد: دندان‌پزشک و وقتی دلیل این انتخاب از وی سؤال شد، پاسخ او چنین بود: زیرا پدرم یک دندان‌پزشک است. برای فردی با هویت زودرس، دانشگاه فرصتی برای اکتشاف موقعیت‌های حرفه‌ای تازه نیست بلکه فرصتی برای تحقق اهداف والدین است. این گروه اگرچه در سال‌های تحصیل بالاترین معدل را دارند، شخصیت آن‌ها غیرقابل توصیف عنوان می‌شود که از تعارضات دوری می‌کنند. این افراد پیش از آن که تحت تأثیر ارزش‌هایی‌های شخصی خود قرار گیرند، تحت تأثیر ارزش‌هایی دیگران و به‌ویژه افراد مهم هستند. با توجه به موارد عنوان شده، به نظر می‌رسد که این افراد کمتر دچار وابستگی به اینترنت و مواردی از این دست شوند؛ زیرا در جهت چارچوب‌هایی که برایشان مشخص می‌شود حرکت می‌کنند.

نتیجه پژوهش، ارتباط بین هویت موفق و اعتیاد به اینترنت را هم‌بستگی منفی و معکوس نشان داد؛ به عبارت دیگر، با افزایش نمرات هویت موفق، نمرات اعتیاد به اینترنت کاهش می‌یابد اما به لحاظ آماری این رابطه معنی‌دار نیست. ویژگی‌های پایگاه موفق بیان می‌دارد که افراد در این

وضعیت دارای اضطراب متوسط، عزت‌نفس بالا، خودمختاری، متفکر، دل‌بسته به والدین و از لحاظ مرحله رشد اخلاقی دارای درجه قوی / پس قراردادی می‌باشند (برزونسکی، ۱۹۸۹، کروگر، ۱۹۹۳، ماریسا، ۱۹۸۰، به نقل از برزگر، ۱۳۸۴). از طرفی افراد وابسته به اینترنت در جهت عکس این ویژگی‌ها قرار دارند. بنابراین، به نظر می‌رسد انتظار این را که افراد وابسته به اینترنت دارای هویت موفق باشند، نباید داشته باشیم. این موضوع در پژوهش‌های جانبی که توسط محقق انجام شد نیز صدق می‌کند و در واقع چه در دختران و چه پسران دانشجوی و همین‌طور در سه رشته تحصیلی مورد مطالعه این رابطه معنی‌دار نبود. متأسفانه در این راستا تحقیقی جهت مقایسه نتایج یافت نشد.

این افراد از نظر ماریسا (۱۹۸۳) بحران هویت را تجربه کرده و آن را به‌خوبی حل کرده‌اند و تعهدی نسبتاً پایدار در خود ایجاد کرده‌اند. دانشجویانی که هویت کسب شده دارند، در خود احساس هماهنگی می‌کنند و ظرفیت‌ها و محدودیت‌های خویش را می‌پذیرند. از نظر اجتماعی موفق و سازگارند و روابط خوب و صمیمانه‌ای با دیگران برقرار می‌کنند. فردی که در پایگاه هویت یافتگی قرار دارد، فردی است که دوره‌ای از کاوش را برای یافتن بدیل‌ها تجربه کرده و تعهدهایی در هر سه حوزه شغل، مسلک و جنسیت دارد. بنابراین، به نظر می‌رسد که با توجه به خصوصیات و ویژگی‌های این وضعیت هویتی، افرادی که در این پایگاه قرار دارند کمتر دچار وابستگی‌هایی از قبیل اعتیاد به اینترنت می‌شوند و حتی ممکن است این وابستگی‌ها را هیچ‌گاه تجربه نکنند.

در خاتمه، با توجه به یافته‌های پژوهشی در این تحقیق پیشنهادهای زیر برای استفاده سایر محققان و روان‌شناسان ارائه می‌شود.

۱. بررسی رابطه بین وضعیت‌های هویت و اعتیاد به اینترنت در گروه‌های آزمودنی دیگر مانند نوجوانان و جوانانی که در کافی‌نت‌ها از اینترنت استفاده می‌کنند.

۲. بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی یا تیپ‌های شخصیتی با وضعیت‌های هویت و اعتیاد به اینترنت.

۳. اجرای آزمون‌ها و پژوهش در گروه‌های مختلف سنی (نوجوانی و جوانی) و مقایسه نتایج آن‌ها باهم.

۴. اجرای این تحقیق با ابزارهای پژوهشی دیگر نظیر مصاحبه، سایر پرسش‌نامه و آزمون‌ها.

۵. تهیه ابزارهای ارزیابی متناسب‌تر با فرهنگ.

۶. آگاه‌سازی مشاوران و روان‌شناسان به‌منظور پیگیری از این اختلال و سبب‌شناسی آن.

۷. اجرای پژوهش‌هایی با حجم نمونه بزرگ‌تر در این زمینه.

۸. پژوهش در زمینه‌های گوناگون اعتیاد به اینترنت و انعکاس آن در مجلات پژوهشی خارجی و مشخص کردن تفاوت‌های فرهنگی-اجتماعی.

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۸۰.

۱۰. غفاری، مسعود؛ بررسی تأثیر آموزش خودآگاهی هیجانی و کنترل تکانه در کاهش کناره‌گیری اجتماعی و کاربری اجباری اینترنت و کاربران آن، پایان‌نامه دکترای روان‌شناسی عمومی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۸۵.

۱۱. قاسم‌زاده، لیلی؛ مهرناز شهرآزای و علیرضا مرادی؛ بررسی نرخ شیوع اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با تنهایی و عزت‌نفس در دانش‌آموزان دختر و پسر دبستانی شهر تهران، مجموعه مقالات دومین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران، دانشگاه بهزیستی و توان‌بخشی تهران، ۱۳۸۵.

۱۲. کارور، ج. اس، شی، یر، م. ف؛ نظریه‌های شخصیت. مترجم: احمد رضوانی، انتشارات آستان قدس رضوی، مشهد، ۱۳۷۵.

۱۳. مرادی، فریده؛ بررسی رابطه بین اعتیاد به اینترنت و عزت‌نفس در دانشجویان دانشگاه تبریز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، ۱۳۸۲.

1. Bullen and Harre
2. Sumson and Kin
3. Young
4. Marcia
5. Erikson
6. internet addiction disorder
7. Coplan
8. addictive behavior
9. cognitive theory
10. identity
11. Marcia
12. commitment
13. Hauland
14. Carlinz and Holrich

منابع

1. Bergh, Susanne. Erling. Ann. (2005). Adolescent identity formation: a swedish study of identity status using the EOM-EIS-II. Adolescence.
2. Berzonsky, M. D. & kuk, L. A. (2000). Identity status, Identity processing style, and transition to university. Journal of adolescent Research, 15, 81-98.
3. Bron Van Brenner, U, & Morris, P. A. (1998). The Ecology of developmental processes. I developmental reaserch in P. H. Mussen (Ed), Handbook of child development (ed), New York: Wiley.
4. Bullen and Harre Niki. (2000). The internet: its effect on fatety and behavior implication for adolescents. Journal of computer in human behavior. 17. 178-195.
5. Coplan, S. E. (2002). problematic internet use & psychological well-being: development of a theory based cognitive-behavioral measument instrument. Computers in human behavior, CHB, 3630.
6. Marcia, J. E. (1983). some directions for the investigation of ego development in early adolescence. Journal of early adolescence, vol 3, Issue3, pages 215-223.
7. Margaret Denny & Anges Higgins. (2002). The use of computer assisted technology to enhance student Elsevier science. Psychology nurses leaving during & practice placement.
8. Mazalin, D. Moore, S. (2004). internet use, identity development & social anxiety among Young adults. vol, 21, issue, 2.
9. Orzak. M. H. (1999). Computer addiction: Is it real on virtual? New York John wiley and sons.
10. Sigel, L. J. & Senna, J. J. (1997). Juvenile delinquency: theory, practice and law. (6 nded). ST. paul: west.
11. Sigelman, A, Shifer, L. (1994). Possible selves as a mechanism for identity exploration. Journal of adolescence.
12. Yong, K. S. (1999). Evaluation & treatment of internet addiction. In L. Vandecreek and T.
13. Zukerman, M. (1994). Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking. New York: cambridge university press.

۱. امیری، علی؛ رحیمی، مریم؛ زمینه‌یابی اعتیاد به اینترنت در دانشجویان دوره‌های کارشناسی و کارشناسی‌ارشد دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴. دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی، ۱۳۸۵.
۲. برزگر، کاظم؛ بررسی رابطه بین سبک‌های دلبستگی در هویت چهارگانه مارسیا در دانش‌آموزان مقطع دبیرستان شهرستان یزد در سال تحصیلی ۸۵-۸۴. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۸۵.
۳. رحیمی‌راد، اکرم؛ ساخت و هنجاریابی پرسش‌نامه سنجش پایگاه هویت در بین دانشجویان دانشگاه قم و مقایسه پایگاه‌های هویت در بین دانشجویان شاهد و غیر شاهد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۱۳۸۷.
۴. رحیمی‌نژاد، عباس؛ بررسی تحولی هویت و رابطه آن با حرمت خود و حالت اضطراب دانشجویان کارشناسی، رساله دکتری، تهران، دانشگاه تربیت مدرس تهران، ۱۳۷۹.
۵. رضائی، علی؛ مقایسه نوع هویت دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی استفاده‌کننده از ماهواره و اینترنت و دانش‌آموزان غیر استفاده‌کننده، دانشگاه آزاد اسلامی رودهن، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۱۳۸۱.
۶. سجادیان، ایلناز؛ نادی، محمدعلی؛ رابطه بین افسردگی و انزوای اجتماعی در بین کاربران اینترنت، مجموعه مقالات دومین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران. دانشگاه بهزیستی و توان‌بخشی تهران، ۱۳۸۵.
۷. سلطانی‌فر، محمد؛ بررسی ارتباط بین وضعیت‌های هویت و دینداری دانش‌آموزان و دانشجویان استان قم در سال تحصیلی ۸۴-۸۳، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۱۳۸۳.
۸. شایق، سمیه؛ بررسی اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با ویژگی‌های شخصیتی در نوجوانان سطح شهر تهران در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، ۱۳۸۷.
۹. شکرایی، زهرا؛ بررسی و مقایسه پایگاه‌های هویت در بین دختران و پسران دانشجو،